

ՌԵՑԻԴԻՎԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱԶՄԱԿԻՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿ

Գիտական հոդվածում ներկայացվել է հանցագործությունների ռեցիդիվը՝ որպես հանցագործությունների բազմակիության տեսակ: Ուսումնասիրվել է գիտնականների կարծիքները՝ տվյալ հիմնախնդրի վերաբերյալ: Անդրադարձ է կատարվել անչափահասների կողմից կատարվող հանցագործություններին, որոնց համատեքստում քննարկվել են հանցագործությունների ռեցիդիվի որակման հիմնախնդիրները: Արդյունքում առաջարկվել են մի շարք լուծումներ, որոնք կօգնեն բարելավել ներպետական օրենսդրությունը:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. հանցագործություն, ռեցիդիվ, կրկնահանցագործություն, բազմակիություն, անչափահասներ, դիտավորություն, անգգուշություն:

Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրքը սահմանում է հանցագործությունների բազմակիության հետևյալ տեսակները.

- համակցություն,
- ռեցիդիվ:

Հանցագործությունների ռեցիդիվի հարցը շատ է քննարկվել քրեական իրավունքի գիտության մեջ. տրվել են դրա գիտական հասկացությունը, տեսակների բնութագիրը: ՀՀ նախկին քրեական օրենսգիրքը տալիս էր ոչ թե երևույթի՝ ռեցիդիվի, այլ առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվիստի հասկացությունը (հոդված 23¹): Քրեական գործող օրենսգիրքը հրաժարվել է առանձնապես վտանգավոր ռե-

ցիդիվիստի գաղափարից¹: Նախկին քրեական օրենսգիրքը նախատեսում էր առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվիստի հատկանիշներ պարունակող հանցագործությունների ցանկը: Պրակտիկայում կիրառելու համար տվյալ հոդվածը անհարմար էր, քանի որ հանցագործությունների թվարկումը բավականին երկար էր և այն անընդհատ փոփոխության էր ենթարկվում: Նույնիսկ մի շարք հեղինակներ, վերլուծելով առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվիստի բնորոշումը, հանգել են եզրակացության, որ այն ունի բարդ կառուցվածք, որն օրենքի լեզուն դարձնում է բարդ նույնիսկ մասնագետների համար²: Բացի այդ՝ տվյալ դեպքում կարիք էր առաջանում, առանձնապես վտանգավոր ռեցիդիվիստից բացի, օրենսդրորեն սահմանելու նաև վտանգավոր և հասարակ ռեցիդիվիստի հասկացությունները:

«Ռեցիդիվ» տերմինը առաջացել է լատիներեն «recidivus» բառից, որը նշանակում է վերսկսվող, վերադարձող³, այսինքն՝ հանցագործությունը կատարվում է մի քանի անգամ: Է. Բ. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարանում» ռեցիդիվը բնորոշվում է, որպես հիվանդության վերսկսում, այն դեպքում, երբ թվում էր թե հիվանդն ապաքինվել է, ինչպես նաև ցանկացած իրադարձության կրկնու-

1 Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Ընդհանուր մաս: ԵՊՀ հրատ., Եր.: 2012, էջ 304:

2 Տե՛ս Кузнецова Н.Ф. Эффективность уголовно-правовых норм и языка закона. М. 1973г. էջ 333:

3 Տե՛ս Словарь основных понятий и терминов Общей части уголовного права. Караганда, 1996г. էջ 50:

թյուն, ինչպես նաև կրկնահանգագործություն¹, սակայն քրեաիրավական առումով ռեցիդիվը չի նույնանում հանցագործության կրկնակիության հետ և այս երևույթի ուսումնասիրությունը պահանջում է մանրակրկիտ և հանգամանալից հետազոտություն:

Հանցագործությունների ռեցիդիվը համարվում է հանցագործությունների բազմակիության ամենավտանգավոր ձևը, քանի որ անձը ոչ միայն կատարում է երկու կամ ավելի հանցագործություններ, այլև նոր հանցագործությունը կատարում է նախորդ հանցագործության համար դատապարտվելուց հետո՝ ունենալով դատվածություն:

Տեսության մեջ հանցագործությունների ռեցիդիվի հասկացությունը և տեղը հանցագործությունների բազմակիության համակարգում ընկալվում է ոչ միանշանակ: Այս կապակցությամբ տարբեր տեսաբաններ արտահայտել են սեփական մոտեցումները, որոնք երբեմն իրարամերժ են: Այսպես՝ մի շարք գիտնականների, այդ թվում՝ Վ.Պ. Մալկովի կարծիքով, հանցագործությունների բազմակիությունը կարող է դրսևորվել միայն երկու ձևերով՝ հանցագործությունների համակցության և հանցագործությունների կրկնակիության, իսկ հանցագործությունների ռեցիդիվը վերջիններս համարում են կրկնակիության² տարատեսակ³: Համանման դիրքորոշում է հայտնում նաև Տ.Է. Կարանը, ով նշում է, որ հանցագործությունների բազմակիությունը կարող է դրսևորվել երկու կամ

ավելի հանցանքների միաժամանակյա կամ հաջորդական կատարմամբ⁴: Այս ձևակերպման մեջ միաժամանակյա կատարման ներքո անհրաժեշտ է ի նկատի է ունենալ իդեալական համակցությունը, կրկնակիությունը և ռեցիդիվը: Տեսաբանների մեկ այլ խումբ հանցագործությունների ռեցիդիվը համարում է բազմակիության ինքնուրույն տարատեսակ: Վ.Ն. Կուդրյավցևը նշում է, որ հանցագործությունների բազմակիությունն ունի երեք տեսակ՝ հանցագործությունների համակցություն, կրկնակիություն և ռեցիդիվ⁵: Ռեցիդիվը՝ որպես հանցագործությունների բազմակիության ինքնուրույն տեսակ են դիտարկում նաև Պ.Ս. Դագելը⁶, Վ. Վ. Շմելյովը⁷ և մի շարք այլ տեսաբաններ: Նման մոտեցումն ավելի հիմնավորված է թվում:

Այսպիսով՝ քրեագետների մեծամասնությունը համակարծիք է, որ ռեցիդիվ պետք է համարել այն իրավիճակները, երբ անձը հանցանք է կատարում՝ ունենալով նախորդ հանցանքի համար չհանված կամ չմարված դատվածություն: Մ.Ա. Եֆիմովը և Մ.Դ. Շարգորոդսկին այդ առումով գտնում են, որ հանցագործության ռեցիդիվի մասին կարելի է խոսել միայն այն դեպքում, երբ անձը հանցանք է կատարել նախորդ հանցանքի համար պատիժ կրելու ընթացքում կամ դրանից հետո⁸:

Տեսաբանների մեկ այլ խումբ պնդում է, որ դիտավորությունը չի կարող լինել հանցագործությունների ռեցիդիվի պարտադիր հատկանիշ և ան-

1 Տե՛ս Աղայան Է.Բ. Արդի հայերենի բացատրական բառարան: Երևան 1976, էջ 1263:

2 Չնայած ՀՀ գործող քրեական օրենսդրությունը հրաժարվել է կրկնակիության ինստիտուտից, այնուամենայնիվ, դրան առնչվող որոշ տեսական մոտեցումների քննարկումը կարող է նպաստել հանցագործությունների ռեցիդիվի էության առավել ամբողջական բացահայտմանը:

3 Տե՛ս Малков В.П. Совокупность преступлений> Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1974. էջ 21:

4 Տե՛ս Караев Т.Э. նշված աշխ. էջ 31:

5 Տե՛ս Кудрявцева В.Н. Теоритические основы кжалификации преступлений. էջ 287:

6 Տե՛ս Дагель П.С. Множественность преступлений. Владивасток, 1969. էջ 3:

7 Տե՛ս Шмелев В.В. Уголовная ответственность при совокупности преступлений. М., 1992. էջ 9:

8 Տե՛ս Шаргородский М.Д. наказание по советскому ыголовному праву -М., 1958-С. 43, Ефимов М.А., Шкурко В.А. Рецидивная преступность и ее предупреждение- Минск, 1977. էջ 8:

զգուշությամբ հանցանքի կատարումը այն դեպքում, երբ անձը դատվածություն ունի նախկինում անզգուշությամբ հանցանք կատարելու համար, ևս պետք է դիտվի ռեցիդիվ և ստանա համապատասխան քրեաիրավական գնահատական: Այնուամենայնիվ, նման դիրքորոշմանը հակադարձում են բազմաթիվ քրեագետներ՝ նշելով, որ հանցագործությունների ռեցիդիվ պետք է համարել միայն այն իրավիճակները, երբ դիտավորությամբ հանցանք է կատարում նախկինում դիտավորությամբ հանցանք կատարելու համար դատվածություն ունեցող անձը: Նրանց կարծիքով՝ միայն այդ իրավիճակներն են վկայում անձի առավել բարձր հանրային վտանգավորության մասին, ինչից էլ բխում է վերջինիս նկատմամբ առավել խիստ պատիժ նշանակելու անհրաժեշտությունը¹:

Մեր կարծիքով՝ անզգուշությամբ կատարվող հանցագործությունների ռեցիդիվը ևս օժտված է բարձր հանրային վտանգավորությամբ և նման իրավիճակները չպետք է անտեսվեն օրենսդրի կողմից: Այլ խնդիր է, որ այս դեպքում հանցանք կատարած անձի վտանգավորությունը չպետք է նույնացնել դիտավորությամբ ռեցիդիվ կատարած անձի վտանգավորության հետ: Կարծում ենք՝ անհրաժեշտ է օրենսդրորեն կարգավորել անզգուշ հանցագործությունների ռեցիդիվի ինստիտուտը:

Տեսաբանների մեկ այլ խումբ էլ կարծում է, որ հանցագործությունների ռեցիդիվ պետք է համարել միայն այն իրավիճակները, երբ դիտավորությամբ հանցանք է կատարում նախկինում դիտավորությամբ հանցանք կատարած չափահաս անձը, ընդ որում, նախկին հանցանքը կատարելու պահին անձը ևս պետք է չափահաս եղած

լինի: Վերջիններիս կարծիքով՝ միայն այս դեպքում է հնարավոր խոսել ռեցիդիվ կատարած անձի մոտ կայուն հակահասարակական կողմնորոշումների մասին և այս դեպքում առավել խիստ պատիժը կարող է արդարացված լինել:

Ըստ էության համանման մոտեցում է ամրագրված նաև ՀՀ քրեական օրենսգրքում, որի հոդված 22-ի չորրորդ մասի համաձայն՝ այն հանցանքների համար դատվածությունը, որը հանվել կամ մարվել է օրենքով սահմանված կարգով, ինչպես նաև այն հանցանքները, որոնք կատարվել են մինչև անձի տասնութ տարին լրանալը, ռեցիդիվը գնահատելիս հաշվի չեն առնվում:

Մեր համոզմամբ՝ անձը կարող է օժտված լինել բարձր հանրային վտանգավորությամբ նաև մինչև տասնութ տարին լրանալը, քանի որ անչափահասը կարող է նախատեսել և հասկանալ իր արարքների և դրանց հետևանքների բարձր հանրային վտանգավորությունը: Որպես վերոնշյալ տեսակետի հիմնավորում նշենք, որ կրիմինալոգիական հետազոտությունների արդյունքում հարցման ենթարկված ռեցիդիվ կատարած անձանց 34%-ը նշել է, որ առաջին անգամ հանցանքը կատարել է մինչև 18 տարին լրանալը²:

Պատահական չէ, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 24-ը նախատեսում է, որ քրեական պատասխանատվության ենթական է այն անձը, ում տասնվեց տարին լրացել է նախքան հանցանք կատարելը, իսկ հոդվածի երկրորդ մասում նշվում է, որ այն անձինք, որոնց տասնչորս տարին լրացել է մինչև հանցանքը կատարելը, ենթակա են քրեական պատասխանատվության սպանության (104-108-րդ հոդվածներ), դիտավորությամբ առող-

1 Снѣ Шытов Ю.И. Некоторые вопросы уголовного рецидива, 1964. Т. 103:

2 Снѣ Ефимов М.А. Рецидивная преступность и ее предупреждение-Минск, 1997. Т. 12:

ջությանը ծանր կամ միջին ծանրության վնաս պատճառելու (112–116–րդ հոդվածներ), մարդուն առևանգելու (131–րդ հոդված), բռնաբարության (138–րդ հոդված), սեքսուալ բնույթի բռնի գործողությունների (139–րդ հոդված), ավագակության (175–րդ հոդված), և այլ հանցանքների համար:

Կարծում ենք, որ անչափասաները, ովքեր նախկինում հանցանք են կատարել և կատարում են նոր հանցանք, օժտված են բավականաչափ բարձր հանրային վտանգավորությամբ և վերջիններիս նկատմամբ չափազանց մեղմ վերաբերմունքն ի գործ է վաթաթարացնել անչափահասների հանցավորության միտումները: Առաջարկում ենք հանցագործության ռեցիդիվը գնահատելիս հաշվի առնել այն հանցագործությունների համար դատվածությունը, որոնք կատարվել են անձի 16 տարին լրանալուց հետո:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 22-ի համաձայն՝ հանցագործությունների ռեցիդիվ է համարվում դիտավորությամբ հանցանք կատարելն այն անձի կողմից, ով դատվածություն ունի նախկինում կատարված հանցանքի համար:

Ռեցիդիվի դեպքում, ինչպես և իրական համակցության ժամանակ, անձը կատարում է երկու կամ ավելի արարք, որոնցից յուրաքանչյուրը պարունակում է ինքնուրույն հանցակազմ, սակայն հանցագործությունների համակցությունից ռեցիդիվը տարբերվում է նրանով, որ կատարված նախկին հանցանքի համար անձը պետք է դատապարտված լինի, ընդ որում դատվածությունը չպետք է մարված կամ հանված լինի:

Քրեական օրենսգրքի հոդված 63-ի առաջին կետի համաձայն՝ ռեցիդիվը բոլոր հանցագործությունների համար պատասխանատվությունը և պատիժը ծանրացնող հանգամանք է: Ինչպես կարելի է նկատել վերը տրված հաս-

կացությունից, հանցագործությունների ռեցիդիվին բնորոշ իրավական հատկանիշներից առաջինն այն է, որ թե՛ նախորդ և թե՛ հաջորդ հանցանքները պետք է կատարված լինեն դիտավորությամբ: Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի հոդված 29-ի առաջին մասի համաձայն՝ դիտավորությամբ կատարած հանցանքը կարող է դրսևորվել ուղղակի կամ անուղղակի դիտավորությամբ:

Հանցանքը համարվում է ուղղակի դիտավորությամբ կատարված, եթե անձը գիտակցել է իր գործողության (անգործության) հանրության համար վտանգավոր բնույթը, նախատեսել է հանրության համար դրա վտանգավոր հետևանքները և ցանկացել է դրանց վրա հասնելը (քրեական օրենսգրքի հոդված 29-ի երկրորդ մաս):

Դիտավորությունը՝ որպես մեղքի ձև, բաղկացած է գիտակցական և կամային չափանիշներից:

Ուղղակի դիտավորության գիտակցական չափանիշը բնութագրվում է երկու հասկացությամբ՝ գիտակցել և նախատեսել: Ուղղակի դիտավորությամբ հանցանք կատարող անձը գիտակցում է իր գործողության (անգործության) հանրության համար վտանգավոր բնույթը և նախատեսում է վտանգավոր հետևանքների առաջացման անխուսափելիությունը կամ իրական հնարավորությունը: Գիտակցել արարքի հանրային վտանգավորությունը նշանակում է գիտակցել դրա փաստական հանգամանքները և սոցիալական նշանակությունը: Այլ կերպ ասած՝ ուղղակի դիտավորությամբ հանցանք կատարող անձը գիտակցում է, որ իր արարքը (գործողությունը կամ անգործությունը) վտանգավոր է մեկ այլ անձի, պետության կամ հասարակության շահերի համար: Արարքի հանրային վտանգավորության գիտակցումը չի նշանակում անպայման դրա հակաօրինակության գիտակցում: Համենայն դեպս,

չի պահանջվում, որ անձը գիտակցի, թե կոնկրետ որ նորմի պահանջներն է ինքը խախտում: Նախատեսել արարքի վտանգավոր հետևանքները նշանակում է գիտակցել արարքի և օբյեկտիվ իրականության մեջ ապագայում սպասվելիք փոփոխությունների միջև պատճառական կապի առկայությունը: Արարքի վտանգավոր հետևանքների առաջացումը նախատեսելն ընդգրկում է ոչ միայն ապագայում սպասվելիք փոփոխությունների փաստական բովանդակության գիտակցումը, այլ նաև այդ փոփոխությունների սոցիալական նշանակության (հանրային վտանգավորության) գիտակցումը¹:

Ուղղակի դիտավորության դեպքում հետևանքների նախատեսումը կարող է դրսևորվել երկու ձևով՝

- հետևանքների առաջացման անխուսափելիության նախատեսում.
- հետևանքների առաջացման իրական հնարավորության նախատեսում:

Այս հանգամանքը ուղղակիորեն նշված է Ռուսաստանի Դաշնության քրեական օրենսգրքի հոդված 25-ի երկրորդ մասում: Վտանգավոր հետևանքների առաջացումը նախատեսելու այս կամ այն տարբերակը կախված է հանցանքը կատարելու իրադրությունից, եղանակից և այլ հանգամանքներից:

Վտանգավոր հետևանքների առաջացման անխուսափելիության նախատեսումն առկա է այն դեպքում, երբ արարքի և վտանգավոր հետևանքների միջև կա միանշանակ պատճառական կապ, որի զարգացումը գիտակցվում է հանցավորի կողմից (օրինակ՝ հանցավորը լավ ստուգված հրազենով դիմախար կրակում է տուժողի գլխին):

Ելնելով վերոգրյալից՝ կարելի է փաստել, որ հանցագործությունների ռեցիդիվի դեպքում անձը նախկինում կատարում է հանցանք ուղղակի կամ անուղղակի դիտավորությամբ և ունենալով կատարված հանցանքի համար դատվածություն՝ կատարում է նոր հանցագործություն, որի նկատմամբ ևս դրսևորում է ուղղակի կամ անուղղակի դիտավորություն, սակայն, ինչպես վերը նշել ենք, մեր կարծիքով, նման մոտեցումն այնքան էլ արդարացված չէ: Կարծում ենք՝ ռեցիդիվի հասկացությունը պետք է ավելի լայն լինի և իր մեջ ընդգրկի մեղքի անզգույշ ձևով կատարված հանցանքները ևս: Համաձայն մեր մոտեցման՝ ռեցիդիվին կարելի է տալ ավելի լայն օրենսդրական բնորոշում, այսինքն՝ հանցագործությունների ռեցիդիվ համարել նախկինում դատվածություն ունեցող անձի կողմից նոր հանցանքի կատարումը: Բնական է, որ մեղքի տարբեր ձևերով (կամ միայն անզգույշությամբ) կատարված հանցանքներից բաղկացած ռեցիդիվի քրեաիրավական գնահատականը պետք է այլ լինի (ավելի մեղմ), քան միայն դիտավորյալ հանցագործություններով կատարված ռեցիդիվին:

Վերոշարադրյալի հիման վրա առաջարկում ենք քրեական օրենսգրքի հոդված 22-ի առաջին մասը շարադրել հետևյալ կերպ՝ հանցագործությունների ռեցիդիվ է համարվում հանցանք կատարելն այն անձի կողմից, ով դատվածություն ունի նախկինում կատարված հանցանքի համար: Հանցագործությունների ռեցիդիվն առկա է, եթե՝

- դիտավորությամբ հանցանք է կատարում նախկինում դիտավորությամբ հանցանք կատարելու համար դատվածություն ունեցող անձը.
- անզգույշությամբ հանցանք է կատարում նախկինում անզգու-

1 Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Ընդհանուր մաս: ԵՊՀ իրատ., Եր.: 2012, էջ 193:

շությանը հանցանք կատարելու համար դատվածություն ունեցող անձը.

- դիտավորությանը կամ անգգուշությանը հանցանք է կատարում այն անձը, ով դատվածություն ունի նախկինում դիտավորությանը կամ անգգուշությանը հանցանք կատարելու համար:

Հանցագործությունների ռեցիդիվի կարևորագույն իրավական հատկանիշներից մեկը նախկինում կատարված դիտավորյալ հանցագործության համար առկա դատվածությունն է: Դատվածությունը անձի յուրահատուկ իրավական դրություն է, որն առաջանում է մեղադրական դատավճռով պատժի նշանակման արդյունքում: Այդ իրավական դրության առանձնահատկությունն այն է, որ դատվածություն ունեցող անձի համար կարող են ծագել քրեաիրավական բնույթի բացասական հետևանքներ, որոնք նախատեսված են քրեական օրենսգրքով¹:

Վերոշարադրյալի հիման վրա կարելի է փաստել, որ դատվածությունը հանդիսանում է հանցագործությունների ռեցիդիվի պարտադիր իրավական հատկանիշ և առանց դատվածության առկայության հանցագործությունների ռեցիդիվի մասին խոսք լինել չի կարող: Այն իրավիճակներում, երբ անձը կատարել է մի շարք հանցագործություններ, սակայն դրանց համար չի ենթարկվել քրեական պատասխանատվության, հանցագործությունների ռեցիդիվը բացակայում է, քանի որ անձի նկատմամբ չեն կիրառվել պետական հարկադրանքի միջոցներ, որպիսիք կարող էին վերջինիս հետ պահել հետագա հանցավոր վարքագծի դրսևորումներից: Հանցագործությունների ռեցիդիվ կատարած անձի բարձր

հանրային վտանգավորությունը այն է, որ, չնայած կիրառված պատժին կամ պետական հարկադրանքի այլ միջոցներին, տվյալ անձը չի ուղղվում և շարունակում է իր հակահասարակական ուղղվածություն ունեցող գործունեությունը՝ կատարելով նոր հանցանք: Այս առումով դժվար է համաձայնել Բ.Ս. Ուտեսկու այն մոտեցմանը, համաձայն որի՝ հանցագործությունների ռեցիդիվ պետք է համարել բոլոր այն իրավիճակները, երբ անձը դիտավորությանը կատարում է երկու կամ ավելի հանցագործություն՝ անկախ դրանց համար դատվածության առկայությունից²:

Մի շարք տեսաբաններ կարծում են, որ հանցագործությունների ռեցիդիվ կարելի է գնահատել միայն այն իրավիճակները, երբ դիտավորությանը հանցանք է կատարում այն անձը, ով ամբողջությամբ կրել է նախորդ հանցանքի համար նշանակված պատիժը: Նման մոտեցման հետ կարելի է համաձայնել: Հանցագործությունների ռեցիդիվի մասին կարելի է խոսել միայն այն դեպքում, երբ անձը, ենթարկվելով պատժի ազդեցությանը, չի ուղղվում և կատարում է նոր հանցանք: Եթե վերջինս ամբողջությամբ չի կրել պատիժը, չի ընկալել իր նկատմամբ կիրառվող պետական հարկադրանքի ողջ ազդեցությունը, չի կարելի խոսել վերջինիս կայուն հակահասարակական ուղղվածության մասին:

Այս կապակցությամբ առաջարկում ենք օրենսդրորեն սահմանել, որ հանցագործությունների ռեցիդիվն առկա է միայն այն դեպքերում, երբ վերստին հանցանք է կատարում պատիժն ամբողջությամբ կրած կամ պատժի կրումից պայմանական վաղաժամկետ ազատված անձը:

1 Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Ընդհանուր մաս: ԵՊՀ իրատ., Եր.: 2012, էջ 509:

2 Стн Утевский Б.С. Преступность и рецидив–М, 1977. էջ 32:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ Սահմանադրություն // www.arlis.am:
2. ՀՀ քրեական օրենսգիրք // www.arlis.am:
3. ՀՀ քրեակատարողական օրենսգիրք // www.arlis.am:
4. Всеобщая декларация прав человека: Сборник стандартов и норм ООН в области уголовного правосудия. Нью-Йорк, ООН, 1992, էջ 275–279:
5. Уголовный кодекс Франции. М.1993, էջ 290–318:
6. Уголовный кодекс Российской Федерации 1996.// www.lawlibrary.ru
7. Առաքելյան Ա.Վ., Գաբրիելյան Ա.Հ., ՄԱրգարյան Ա.Ռ., Կրիմինոլոգիական հետազոտությունների մեթոդիկա: Երևան 2001, էջ 208:
8. Հայաստան 2020. Զարգացման և անվտանգության ռազմավարություն: Եր. 2003, էջ 184:

РЕЦИДИВ КАК ФОРМА МНОЖЕСТВЕННОСТИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

ГАЙК МКРТЧЯН

*НАН РА, Международный научно-образовательный центр,
кафедра юриспруденции, магистрант*

В научной статье представлен рецидив преступлений как вид множественного преступления. Исследованы мнения ученых относительно этой проблемы. Также были представлены преступления, которые совершались несовершеннолетними, и в этом контексте обсуждены проблемы квалификации рецидива преступлений. Предложены различные решения, которые помогут улучшить внутреннее законодательство.

RECIDIVISM AS A FORM OF CRIME PLURALITY

HAYK MKRTCHYAN

International Scientific Educational Center of NAS RA, Master's degree student 2nd year

The article focuses on the concept of recidivism as a kind of crime plurality. Opinions of international scientists on recidivism were viewed and considered. Junior crimes are also presented and in this context issues regarding the qualification of recidivism of crimes are discuss. Therefore various solutions were proposed that will help to improve the domestic legislation.